

Андрушко Владислав Ігорович, аспірант кафедри політології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Україна

e-mail: via11ua@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7730-8802

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА: АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ

Проаналізовано основні підходи до розуміння влади загалом і політичної влади зокрема. Особливу увагу приділено постмодерністським концепціям влади, що покликають віднайти приховані характеристики політичної влади і на їх основі дослідити нові закономірності політико-владних відносин. Синтезуючи міждисциплінарні наукові надбання, поставлено завдання дійти згоди стосовно найбільш релевантних визначень як «влади» загальної, так і «влади політичної». Запропоновано авторські підходи до розуміння «політичної влади»: «класичний» (ототожнює будь-яку владу з політичною), «інституційний» (зосереджується на праві та діяльності політичних інститутів) та «функціональний» (відитовхується від комунікативної, інформаційної влади та акцентує на найбільш неочевидних формах впливу в політиці). Також у результаті аналізу інноваційних підходів дано авторське визначення «політичної влади» як здатності А впливати на «картину світу» В для узгодження спірних питань у пов'язаних із суспільним устроєм сферах (політичній, економічній, культурній, соціальній тощо).

Ключові слова: *влада, політична влада, інноваційні підходи, кратологія, постмодерн.*

Постановка проблеми. Трансформація соціально-політичної сфери суспільства та поява нових політичних викликів штовхають увесь науковий світ до пошуків нових підходів, що змогли б максимально точно змоделювати модерну реальність і віднайти нові причинно-наслідкові зв'язки. Зокрема, актуальним стає переосмислення основних кратологічних питань, а саме: «як визначити сучасну політичну владу», «хто є суб'єктом, а хто – об'єктом політико-владних відносин», «якими процесами характеризується реалізація такої влади» тощо. Останнім часом влада розглядається невід'ємно від комунікативної сфери, що зумовлює появу великої кількості міждисциплінарних досліджень. Відповіді на кратологічні питання починають шукати когнітивні психологи, спеціалісти з комунікації, лінгвісти, культурологи, соціологи, ре-

зультатом чого стають нові «постструктуралістські» та «конструктивістські» моделі, розвиток політичної психології, «дискурс-аналізу», маніпулятивних медіа технологій тощо. Однак даним теоріям бракує певної узгодженості та інтеграції в уніфіковану міждисциплінарну теоретичну модель. Усе це окреслює проблемне поле даного дослідження і зумовлює його актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх досліджень, використаних у даній публікації, слід виокремити праці К. Даудінга, Т. ван Дейка, М. Кастельса, Франса де Валя і О. Конфісахора. Щодо вітчизняних публікацій, то до уваги були взяті праці В. Цвиха, П. Шляхтуна, У.-Ю. Богайчук, В. Ледяєва та Ф. Бурлацького.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз найактуальніших інноваційних підходів до розуміння «влади» загалом і «політичної влади» зокрема, а також їх синтез до уніфікованої міждисциплінарної кратологічної концепції.

Виклад основного матеріалу. Визначення «політичної влади» є достатньо складним завданням. По-перше, тому що «влада» завжди перебуває в динаміці, постійно еволюціонує, змінює свої форми. По-друге, тому що наразі в науці не існує універсального підходу, що зміг би об'єктивізувати всі теоретичні та емпіричні надбання, систематизувати всі визначення в єдину теоретичну модель. По-третє, тому що «політична влада» може як ототожнюватись із владою загальною, так і відрізнитись від неї, залежно від підходу. У той же час попит на нові концептуальні рішення зростає з кожним днем, а «влада», що становить ядро будь-якої політичної системи, не може лишатись поза увагою дослідників. Усе це зумовлює пошуки нових теорій, що змогли би знайти своє відображення в інноваційних парадигмах.

Та перш ніж дати характеристику основним підходам до розуміння «політичної влади», проаналізуємо спочатку «владу» як загальнофілософський, соціальний концепт у його історичній ретроспективі.

Перші роздуми про «владу» як загальнофілософський феномен з'явилися ще в античній Греції завдяки Платону й Аристотелю, які розглядали владу громадян над рабами й метеками. Середньовіччя зосередило розуміння влади в іпостасі єдиного Бога, а Новий час визначив владу в контексті «війни всіх проти всіх», де її джерелом став суспільний договір, що в результаті сформував основні інститути державної влади. У ХІХ ст. «влада» почала розглядатись як психологічний феномен. Зокрема, представниками даного підходу стали такі класики, як Ф. Ніцше (іманентна «надлюдині» жага до влади) і З. Фрейд (влада в контексті «лібідо»). Зусиллями К. Маркса та Ф. Енгельса «влада» почала сприйматись як соціально-економічний феномен: вони визначали її як «організоване насильство одного класу для пригноблення іншого». Далі влада почала активно розглядатись соціологами.

Двадцяте століття стало найбільш плідним у даному контексті: воно подарувало безліч концепцій і підходів до визначення влади, що в подальшому стали класичними й породили численні міждисциплінарні дискусії. Основні концепції «влади», розвинуті у ХХ ст., проілюстровані у табл. 1 [1–5].

Таблиця 1

Основні концепції «влади»

Концепція	Інтерпретація	Автори
Реляціоністська	Влада виступає в якості відносин між особами, де одному індивіду або групі дозволено впливати на поведінку іншого індивіда або групи	Р. Даль, Дж. Френч, Б. Равен
Системна	Влада розглядається виключно в контексті політичної системи	Д. Істон, К. Дойч, Н. Луман
Психологічна	Спирається на психологію людини, на волю до влади	З. Фрейд, А. Адлер, К. Юнг
Марксистська	Влада як панування певного класу над іншими	К. Маркс, Ф. Енгельс
Інструменталістська	Влада як набір певних інструментів, за допомогою яких вона здійснюється	Е. Тоффлер
Антропологічна	Джерелом влади є страх кожного окремого індивіда, що прагне об'єднатись у натовп задля власної безпеки. Влада діє на індивіда і масу наказом і загрозою смерті	Е. Канетті
Елітарна	Стверджує винятковість носіїв влади, вважаючи еліту суто політичним явищем, незалежно від сфери впливу	Г. Моска, В. Паретто
Телеологічна	Інтерпретує владу як засіб досягнення певних цілей, запланованих результатів	Т. Парсонс, Х. Арндт, Б. Рассел
Поведінкова	Тлумачить владу як особливий тип поведінки, коли одні командують, а інші – підкоряються	Ч. Мерріам, Г. Лассвел

Як можна помітити з табл. 1, у ХХ ст. сформувалось чимало класичних поглядів на «владу», найбільш універсальним, популярним та стійким ми вважаємо визначення Р. Даля, який писав так: «Влада – це здатність А змусити Б робити те, чого А ніколи не зробив би сам» [6].

Однак варто відзначити, що починаючи з кінця ХХ ст. і донині політична наука почала збагачуватись абсолютно новими, «незвичними» підходами до розуміння «влади». Їх найменували «постмодерністськими», адже вони, по-перше, ґрунтувались на когнітивізмі, релятивізмі, міждисциплінарності, революційності, що було характерним для «пост-світу», а по-друге, збігались у часових рамках з епохою постмодерну. У своїх дослідженнях постмодерністи прагнули віднайти приховані форми влади й неочевидні зв'язки у суспільних процесах. Така тенденція зумовила розвиток структуралізму, конструктивізму, політичної антропології, феноменології, а численна кількість досліджень зосередилась на ролі символів, дискурсів, комунікації як фундаменту функціонування політичної влади. Отже, розглянемо найхарактерніші інноваційні підходи до розуміння «влади».

Першим на увагу в цьому контексті заслуговує французький антрополог і постструктураліст П. Бурдьє, який вводить у гуманітарні дисципліни поняття «символічної влади». Як зазначав автор у своїй праці «Розрізнення: соціальна критика судження», символічна влада – це здатність формувати або змінювати категорії сприйняття й оцінки соціального світу, які у свою чергу можуть безпосередньо впливати на його організацію. Як приклад Бурдьє наводить марксизм, який привів до формування пролетаріату як соціальної групи, що ідентифікує себе з робітничим класом у марксистському розумінні [7]. Також у свою модель влади Бурдьє вводить поняття «символічного капіталу», що пов'язує з авторитетом, репутацією та символами, і «габітус». Як зазначає П. Бурдьє, «Габітус» є системою диспозицій, що зумовлює і структурує практики суб'єкта, завдяки чому суб'єкт має змогу орієнтуватися в соціальному просторі й адекватно реагувати на всі події, що відбуваються в ньому. Габітус, таким чином, виступає своєрідним посередником влади – позбавляє індивіда від необхідності знову і знову витратити інтелектуальні зусилля на пошук оптимальної поведінки, в тому числі в малих групах.

Паралельно з конструктивістами до визначення «влади» по-своєму підійшли лінгвісти та структуралісти, що почали шукати владу в контексті мовних конструктів (дискурсів). Фундатором «дискурсивного» підходу можна вважати М. Фуко. Французький філософ був першим, хто почав шукати владу в невидимій ментальній структурі суспільства, а його визначення влади стало стійким виразом: «Хто керує дискурсом, той має владу». Також М. Фуко був першим, хто ототожнив владу зі знанням [8].

У даному контексті на окрему увагу заслуговує сучасний нідерландський лінгвіст Т. ван Дейк, який у своїй монографії «Дискурс і влада: репрезентація

домінування» наводить приклади зловживань владою за допомогою семантичних, вербальних технологій. Його дослідження можна вважати розвитком постструктуралістських поглядів. Так, Т. ван Дейк зазначав, що, якщо в сучасному контексті реальність може бути осягнутою як те, що репрезентовано на знаково-символічному рівні, то упереджений опис дійсності призведе до створення спочатку необхідної «картини світу», а в результаті – до «правильних» дій індивідуумів як об'єктів дискурсивної дії. Виходячи з такої тези, він дає свою характеристику «владі»: сьогодні «влада» для суб'єкта – не так володіння апаратом примусу, як можливість визначати (описувати, пояснювати, прогнозувати, конструювати) наявну ситуацію в суспільстві, формулюючи критерії об'єктивності, неупередженості, авторитетності, істинності [9].

Американський футуролог Е. Тоффлер підхопив і розвинув наукові надбаня М. Фуко і П. Бурдьє у своїй праці «Метаморфози влади. Знання, багатство та сила на порозі XXI століття». Писав так: «Які б інструменти влади не експлуатувалися правлячою елітою або окремими людьми в їх приватних взаєминах, сила, багатство і знання залишаються її основними важелями. Вони утворюють тріаду влади» [10, с. 35]. Даючи аналіз даним формам влади, автор зазначив, що «сила» є найменш гнучким, а значить, найменш ефективним проявом влади, натомість «знання» за рахунок своєї гнучкості вважаються найбільш якісним видом влади. І це не дивно, адже саме «знання» пов'язане з інформацією, а значить, максимально відповідає вимогам часу [10, с. 36–38].

Говорячи про сучасників, не можна оминати теорію С. Льюкса. У своїй праці «Влада: радикальний погляд» автор зазначав, що «перший вимір», представлений Р. Далем (держава виступає ареною для боротьби груп інтересів), так само як і «другий рівень», описаний П. Бахрахом і М. Барацем (у якому до уваги береться формування порядку денного, політика неприйняття рішень), не повністю охоплюють сутність сучасної влади. Натомість С. Льюкс пропонує «третій вимір влади», що проявляється у здатності суб'єкта сформулювати у об'єкта певну визначену систему політичних цінностей і переконань, вигідних суб'єкту, але таких, що суперечать «реальним» інтересам об'єкта. Ідеться про маніпуляцію, за допомогою якої правлячі класи нав'язують свої уявлення про ідеальний (оптимальний) соціальний устрій іншій частині суспільства й отримують від останніх підтримку, навіть стосовно тих політичних рішень, які їй просто не вигідні. Така форма політичної влади, як і маніпуляція загалом, вважається найбільш підступним, лукавим і одночасно ефективним способом підпорядкування, оскільки вона запобігає потенційному невдо-

воленню людей і здійснюється за відсутності конфліктів між суб'єктом і об'єктом [11]. Дещо схожу характеристику «влади» дав вітчизняний дослідник В. Цвих. У своєму підручнику він писав, що влада є «символічним» інструментом підкорення, оскільки вона є впливом на свідомість індивіда. Отже, вона не покликана керувати його діями за «маріонетковим» принципом, а покликана сформуванню у свідомості індивіда такі установки, що обумовлюватимуть внутрішні мотиви поведінки, й індивід діятиме самостійно, але відповідно до вимог владарюючого [3].

У даному контексті варто відзначити і розвиток певних інноваційних підходів до розуміння влади, що базуються на психологічному фундаменті. Перш за все на увагу заслуговує праця Франса де Вааля «Політика у шимпанзе: влада і секс у приматів» [12], у якій автор дає докладний опис суперництва і коаліцій серед вищих приматів – дій, якими керує інтелект, а не інстинкти. До психологічної традиції також належить і інноваційна праця О. Конфісахора «Психологія політичної влади» [13]. Немає сумнівів у тому, що дані політико-психологічні праці слугують цінним емпіричним матеріалом для подальших кратологічних досліджень. Також на окрему увагу заслуговує остання праця Е. ван Дейка, К. де Дреу та Й. Гросса «Влада в економічних іграх» [14], що створила інноваційний фундамент для вивчення прийняття стратегічних рішень у соціальній взаємодії. Автори визначають чотири джерела влади, які можна захопити та вивчити за допомогою економічних ігор, – асиметричну залежність, можливість зменшення залежності, покарання та винагороду, а також використання знань та інформації. Також дослідники наголошують, що використання економічних ігор може допомогти нашому розумінню поведінкових і нейробіологічних підвалин влади, адже такий підхід допомагає збагнути, як саме різниця у владі всередині та між групами впливає на співпрацю, експлуатацію та конфлікти [14].

Урешті-решт, на окрему увагу заслуговує один з найвидатніших сучасних дослідників влади – британський політолог К. Даудінг. Однією з найсучасніших у цьому контексті є його книга «Влада і раціональний вибір», у якій влада характеризується в контексті «теорії ігор», де кожен з учасників мав би діяти максимально раціонально, збільшуючи власні переваги й нівелюючи слабкі сторони. У результаті дослідження автор описав дві моделі влади – «владу над результатом» (outcomes power) та «соціальну владу» (social power). Якщо перша проявляється у здатності актора досягти бажаного результату, то друга – у можливості «змін правил гри», змін «мотиваційної структури» інших акторів – прямому впливі на свідомість [15].

Аналізуючи дослідження К. Даудінга, не можна оминати його класифікацію «природи влади». Зобразимо її схематично у табл. 2 [16].

Розуміння «природи влади» за К. Даудінгом

Природа влади	Інтерпретація	Автори
Конфліктна	Сприймається як боротьба інтересів, у якій перемога одних суб'єктів неможлива без поразки інших	Р. Даль, М. Вебер, М. Манн, С. Льюкс
Консенсусна	Сприймається як інструмент загальної мобілізації суспільства для досягнення спільних благ	Т. Парсонс, Х. Арендт, Б. Барнс
Змішана	Поєднує в собі ознаки як «конфліктної», так і «консенсусної» природи	М. Фуко, Е. Гідденс, Н. Клегг, К. Даудінг

Даний підхід можна вважати певною інтерпретацією ідеї П. Пансарді, що аналізує відмінності між поняттями «power over» (влади над) та «power to» (влади для). Зі слів ученої, різниця між цими двома тлумаченнями влади криється у відповідних характерах влади: імперативному, в основі якого є певний конфлікт, і диспозитивному, що спирається на консенсус. Як наслідок П. Пансарді підкреслює, що ці категорії не повинні розглядатися як різні концепції влади. Вони є, скоріш, різними аспектами однієї концепції влади [17].

У цій дискусії ми схилиємось до поглядів класиків (М. Вебер, Р. Даль, С. Льюкс) і вбачаємо, що будь-яка влада має перш за все «конфліктну природу». Адже, виходячи з аксіоми суспільної нерівності, влада завжди знаходиться в контексті боротьби інтересів, де перемога одних буде ототожнюватись із поразкою інших у питаннях справедливого розподілу благ чи прийняття загальних рішень. Однак така «конфліктність» може бути латентною, а в контексті використання маніпуляцій навіть неусвідомленою об'єктами влади. Що стосується «консенсусів», то вони розуміються як «гегемонія» однієї з правд, що стала результатом систематизованих маніпуляцій, що унеможлиблює «консенсусну» природу влади в тому розумінні, який вкладали Т. Парсонс і його послідовники. Таким чином, ми бачимо, що питання визначення влади не втрачає своєї актуальності донині, а кількість нових підходів до розуміння зростає з кожним днем.

Відштовхуючись від класичного визначення Р. Даля та інтегруючи його у постмодерністський контекст наведених вище концепцій, можемо визначити «владу» як здатність А впливати на «картину світу» В. Під «картиною світу» ми розуміємо певну когнітивну структуру, систему ідей, теорій, поглядів, уявлень, почуттів, вірувань, емоцій людей, що може бути виражена в різних концептуальних формах: за допомогою символів (антропологія,

культурологія), дискурсу (постструктуралізм, політична лінгвістика), політичної свідомості (політична психологія, соціологія).

Але об'єктом нашого дослідження є «політична влада», тож справедливо виникають питання: як у даному контексті розуміти саме «політичну владу» і чим вона відрізняється від «влади» загальної? Наведемо основні підходи до розуміння «політичної влади» і зобразимо їх схематично у табл. 3, синтезуючи наукові надбання В. Ледеяєва [18, с. 346–349].

Таблиця 3

Основні підходи до розуміння «політичної влади» за В. Ледеяєвим

Сутність підходу	Аргументація	Автори
«Політична влада» ототожнюється з «владою»	Політологія – наука про владу, тож будь-яка «влада» справедливо виступає об'єктом політологічних досліджень незалежно від своїх форм	Р. Даль
	«Влада» є апіорі політичним феноменом, адже вона розглядається як властивість (власність) колективів людей, що направлена на реалізацію суспільних цілей	Т. Парсонс, Х. Арендт
«Політична влада» є видом «влади»	«Політична влада» розглядається як влада політичного права	Дж. Локк, І. Бентам, У. Морріс, П. Шляхтун
	«Політична влада» як влада над владою інших людей (право вето та право призначати чиновників)	Г. Ласуел, Дж. Кеплен
«Політична влада» є сукупністю всіх форм влади у політичній сфері	«Політична влада» сприймається перш за все в комунікативній площині (як контроль над інформацією, як «влада» над політичним дискурсом, як формування «політичної свідомості», символічна влада тощо) і спирається на теорії конструктивістів та політичних психологів	С. Льюкс, М. Фуко, П. Бурдьє, Е. Тоффлер

За першим підходом «влада» звичайна ототожнюється з «політичною владою». Пропонуємо назвати такий підхід «класичним», адже він протягом століть домінує в західному науковому дискурсі. Критики такого підходу вказують на неправильність ототожнення цих двох термінів з багатьох причин. Зокрема, варто звернути увагу на аргументацію В. Ледеяєва. Так, російський політолог зазначав, що, по-перше, влада може перебувати поза політичним

контекстом (наприклад, влада батька над сином), а по-друге, саме існування терміна «політична влада» унеможливило розгляд влади загальної як політичного феномену. У результаті протиріч, викликаних «класичним» підходом, актуальним стає розгляд двох інших підходів – того, що акцентував увагу на інститутах політичної влади, і того, що розглядав владу в контексті прямого чи опосередкованого впливу на політичну сферу. Вважаємо доцільним другий підхід назвати «інституційним» (зосереджений на політико-правових інституціях), а третій – «функціональним» (зосереджений на функціях, проявах влади у політиці).

У західній науковій традиції апологети «інституційного» підходу спирались на термін *public governance* (публічна влада) і акцентували на діяльності політичних акторів, пов'язаних із прийняттям політичних рішень, – державних апаратів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій. Підхоплюючи традицію, започатковану ще Дж. Локком, вони почали ототожнювати політичну владу з владою права або «владою над іншими владами», що також спирається на процедурні чи правові механізми.

Більш радикальні апологети «інституціоналізму» в політичній владі навіть ототожнювали «політичну владу» з «державною владою». Такий підхід зумовлений тим, що аж до середини ХХ ст. політика трактувалась як управління державою, а політична наука вважалась «наукою про державу». Відповідно політична влада обмежувалася сферою діяльності державних інститутів і урядових установ.

Представники так званого «функціонального» підходу, у свою чергу, тяжіли до міждисциплінарності й постмодернізму, розглядаючи владу в більш філософському дискурсі, здебільшого як соціальний феномен (*social power*). Інакше кажучи, «функціоналісти» почали розглядати «політичну владу» у формі «політичного впливу» на поведінку, а отже, і на свідомість соціальних груп. Виходячи з поглядів дослідників, що є представниками «функціонального» підходу, політична влада відрізняється від звичайної влади не методами впливу і суб'єктами, як це традиційно вважається «інституціоналістами», а призначенням: вирішити наявний у суспільстві конфлікт на свою користь (або на користь групи, інтереси якої репрезентує суб'єкт). Тобто, якщо питання стосуються «загального блага», то владні відносини, пов'язані з їх вирішенням, априорі будуть політичними за своєю природою, тоді для цього суб'єкта політичної влади не обов'язково мати спеціальний правовий статус.

Слід зазначити, що велика кількість вітчизняних дослідників звикли викремлювати «політичну владу» як особливий вид загальної влади, на рівні з економічною, соціальною, духовно-інформаційною, сімейною. Так, на

думку Ф. Бурлацького, політична влада характеризується реальною здатністю даного класу, групи, а також індивідів, які відображають їхні інтереси, проводити свою волю за допомогою політики і правових норм [19]. Коментуючи таке визначення, П. Шляхтун у своєму підручнику «Політологія» акцентує на тому, що політична влада є владою права, право є основним засобом реалізації такої влади [5]. Окрім того, П. Шляхтун демаркує політичну владу на «державну» і «недержавну», відносячи до недержавної лише такі виключні, перераховані суспільні інституції: політичні партії, громадські організації, органи місцевого самоврядування. Такої ж самої думки про місце «політичної влади» у суспільних відносинах дотримувались російські політологи В. Буренко і В. Журавльов [1]. Підхід цих авторів можна цілком і повністю вважати інституціональним, адже до уваги беруться не реальні сучасні суспільні процеси і прояви влади у них, а природа самої системи, в якій владні функції розподілені між певними інституціями та закріплені правовими нормами.

Основними ознаками «політичної влади» вказані автори як представники «інституційного» підходу вважають публічність, моноцентричність, легальність, багатоманіття ресурсів і кумулятивний характер. Однак, беручи до уваги природу сучасної політичної влади, ми можемо відзначити, що вона не завжди є моноцентричною (рішення приймаються багатовекторно різними суб'єктами політичного процесу, що підтверджується наявною розмитотою політичною відповідальністю суб'єктів), публічною (адже наявним є прихований вплив, маніпуляції, що лежать в основі будь-якої влади), легальною (адже вплив може чинитись як у «правовому полі», так і поза його межами). Із цього випливає, що «інституціональний» підхід до розуміння політичної влади вже не відповідає вимогам часу і має бути модернізованим.

На підтримку даної тези наведемо кілька емпіричних прикладів. Уявімо звичайні президентські вибори. Коли саме політик здобуває політичну владу (можливість впливати на населення і формувати його поведінку): до дня виборів чи після інавгурації? Якщо після – як тоді пояснити той факт, що справжній вплив відбувся протягом тривалої виборчої кампанії, коли політик і його команда змусили електорат прийти на виборчі дільниці та проголосувати за нього? Хіба це не є проявом влади в сучасному розумінні? Однак ніякі правові норми не давали такому політику додаткових засобів для впливу, отже, влада здобувалась технологічно, а не за допомогою «інститутів».

Або хто має реальну політичну владу в умовах пандемії? Як показав досвід «коронавірусу», правила гри визначають спеціалісти – лікарі, санітари, вчені й експерти, натомість державні інститути покликані виконувати ті правила. Із цього випливає, що ані президент, ані урядовці, ані законодавці не можуть

проводити свою волю всупереч «висновкам експертів», а отже, і не мають реальної політичної влади. Це стосується і введення так званих «локдаунів», і порядку всезагальної вакцинації.

Отже, ми вважаємо, що «функціональний» підхід зосереджений на фактичному процесі здійснення влади, тож він є більш практичним і перспективним, адже відповідає новим трендам, іде в ногу з інноваційними технологіями, зосереджений на владних процесах, які можуть виникати звідусіль. На наш погляд, «інституційний» погляд на владу більше не здатен вирішувати основні завдання сучасної кратології – віднаходити причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати нові закономірності, досліджувати динаміку змін ролей суб'єктів та об'єктів влади. Адже політична влада з'являється там, де її не мало б бути, і зникає там, де її звикли бачити – такими є тенденції сучасного світу.

Однак функціональний підхід також має свої слабкі місця, його не можна назвати «панацеєю» для всієї кратології. Дослідження функцій «політичної влади» стають здобутками різних наукових дисциплін, їм бракує співмірності й узгодженості, а «політичний вплив» розглядається надто широко. Створення єдиної теоретичної моделі вбачається неможливим, адже кожна з наявних дисциплін буде прагнути «монополії», тож сам підхід здається лише «сходинкою» на довгому шляху до максимально точного розуміння «політичної влади».

Комбінуючи наведене вище «постмодерністське» визначення влади з так званим «функціональним» підходом, можемо дати визначення: політична влада – це здатність А впливати на «картину світу» В для узгодження спірних питань у пов'язаних із суспільним устроєм сферах (політичній, економічній, культурній, соціальній тощо). Друга частина визначення вказує саме на політичність влади, адже лише «політична влада» здатна знаходити варіанти розв'язання наявних відкритих чи латентних конфліктів. Під А в даному визначенні розуміється індивід чи група інтересів, натомість під В – певна категорія громадян, потенційний чи реальний електорат. Під «групою інтересів» ми розуміємо свідоме об'єднання людей на ґрунті спільності потреб та інтересів, що прагнуть впливати на суспільний порядок.

З метою спрощення визначення пропонуємо описати «політичну владу» за допомогою терміна «політичного програмування» (подібного до концепту «нейролінгвістичного програмування» (НЛП), представленого у статті О. Бойко [20]). Та якщо НЛП сприймається широко, загально, як «концепція моделі програмування мислення, емоцій та поведінки», то «політичне програмування» – це інноваційний засіб реалізації політичної влади, що полягає у здійсненні систематичного маніпулятивного впливу на «картину світу» визначених соціальних груп.

Висновки. Отже, «влада» – це один з найбільш неочевидних політичних феноменів, ключ до розуміння економічних, культурних, соціальних та політичних перетворень сучасності. Дискусії щодо визначення даної категорії тривають досі: класичні теорії критикуються, переосмислюються і доповнюються, а представники інших гуманітарних дисциплін (психологи, філологи, культурологи) намагаються використати свій інтелектуальний капітал, свої наукові надбання для винайдення нових дефініцій [21, с. 574–575]. Такі «пост-модерні» тенденції, з одного боку, породжують невизначеність, розсіяність дослідженої категорії, а з другого – створюють міцний фундамент для інноваційних концепцій, що покликані віднайти приховані причинно-наслідкові зв'язки у політико-владних відносинах сучасності. Результатом таких тенденцій є певна зміна вектора у дослідженнях: якщо раніше «політична влада» ототожнювалась із «владою права» загалом і політико-правових інститутів зокрема, то тепер вона розглядається невід'ємно від когнітивної сфери суспільства (політичної свідомості, «картини світу», дискурсу). Із цього випливає, що найбільш дієвими й актуальними стануть ті майбутні кратологічні вчення, які синтезують інноваційні теорії як політологів, так і постструктуралістів, когнітивних психологів, антропологів, філологів і соціологів у єдину між-дисциплінарну теоретичну модель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Политология: учеб. по дисциплине «Политология» для студентов вузов / В. И. Буренко [и др.]; под ред. В. И. Буренко, В. В. Журавлева. Москва: Экзамен, 2005. 318 с.
2. Політологія: навч. енцикл. слов.-довід. для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. Н. М. Хоми; В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 779 с.
3. Політологія: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / В. Ф. Цвих, О. В. Батрименко, В. П. Горбатенко та ін.; за заг. ред. В. Ф. Цвиха, О. В. Батрименка. Київ: Київ. ун-т, 2010. 671 с.
4. Політологія: підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Полішук та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2013. 416 с.
5. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Київ. ун-т, 2010. 451 с.
6. Dahl R. A. The concept of power. *Behavioral science*. 1957. Vol. 2, Issue 3. P. 201–215. DOI: <https://doi.org/10.1002/BS.3830020303>.
7. Bourdieu P. Language and symbolic power / edited and introduced by John B. Thompson; translated by Gino Raymond and Matthew Adamson. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1991. ix, 302 p.

8. Foucault M. Power / edited by James D. Faubion; translated by Robert Hurley and others. New York: New Press, 2000. xliii, 484 p.
9. Dijk T. A. van. Discourse and power. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2008. xi, 308 p.
10. Тоффлер Э. Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века / пер. с англ.: В. В. Белокосков и др.; науч. ред., авт. предисл. П. С. Гуревич. Москва: АСТ, 2003. 669, [1] с.
11. Lukes S. Power: A radical view. 2nd ed. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: New York: Palgrave Macmillan, 2004. viii, 192 p.
12. Вааль Ф. де. Политика у шимпанзе: власть и секс у приматов / пер. с англ. Д. Краlechkin. 5-е изд. Москва: Изд. дом Высш. шк. экономики, 2020. 266 с.
13. Конфисахор А. Г. Психология политической власти / С.-Петербург. гос. ун-т. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2009. 237, [1] с.
14. Dijk E. van, Dreu C. K. W. de, Gross J. Power in economic games. *Current Opinion in Psychology*. 2020. Vol. 33. P. 100–104. DOI: <https://doi.org/10.1016/J.COPSYC.2019.07.019>.
15. Dowding K. M. Rational choice and political power. Aldershot, Hants, England; Brookfield, Vt., USA: E. Elgar, 1991. vii, 200 p.
16. Dowding K. Why should we care about the definition of power? *Journal of Political Power*. 2012. Vol. 5, Issue 1. P. 119–135. DOI: <https://doi.org/10.1080/2158379X.2012.661917>.
17. Pansardi P. Power to and power over: two distinct concepts of power? *Journal of Political Power*. 2012. Vol. 5, Issue 1. P. 73–89. DOI: <https://doi.org/10.1080/2158379X.2012.658278>.
18. Ледяев В. Г. Власть: концептуальный анализ. Москва: РОССПЭН, 2001. 380, [3] с.
19. Бурлацкий Ф. М., Галкин А. А. Современный Левиафан: Очерки политической социологии капитализма. Москва: Мысль, 1985. 384 с.
20. Бойко О. Використання нейролінгвістичного програмування у політичній сфері. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2009. Вип. 16. С. 169–176.
21. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парлам. вид-во, 2011. 808 с.

REFERENCES

1. Burenko, V. I., & Zhuravlev, V. V. (Eds) (2005). *Politologija: ucheb. po discipline «Politologija» dlja studentov vuzov* [Political Science: a textbook on the subject «Political Science» for students universities] / V. I. Burenko [i dr.]. Moskva: Jekzamen [in Russian].
2. Khoma, N. M. (Ed.) (2014). *Politolohiia: navch. entsykl. slov.-dovid. dlja studentiv VNZ I–IV rivniv akredytatsii* [Political Science: educational encyclopedic dictionary-reference book for university students of I–IV levels of accreditation] / V. M. Denysenko, O. M. Sorba, L. Ya. Uhryn ta in. Lviv: Novyi Svit-2000 [in Ukrainian].

3. Tsvykh, V. F., & Batrymenko, O. V. (Eds) (2010). *Politolohiia: pidruch. dlia studentiv vyshch. navch. zakl.* [Political Science: a textbook for students of higher educational institutions] / V. F. Tsvykh, O. V. Batrymenko, V. P. Horbatenko ta in. Kyiv: Kyiv. un-t [in Ukrainian].
4. Trebin, M. P. (Ed.) (2013). *Politolohiia: pidruchnyk* [Political Science: a textbook] / M. P. Trebin, L. M. Herasina, I. O. Polishchuk ta in. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
5. Shliakhtun, P. P. (2010). *Politolohiia: istoriia ta teoriia: pidruch. dlia studentiv vyshch. navch. zakl.* [Political Science: History and Theory: a textbook for students of higher educational institutions] / Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. Kyiv: Kyiv. un-t [in Ukrainian].
6. Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral science*, 2(3), 201–215. DOI: <https://doi.org/10.1002/BS.3830020303>.
7. Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* / edited and introduced by John B. Thompson; translated by Gino Raymond and Matthew Adamson. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
8. Foucault, M. (2000). *Power* / edited by James D. Faubion; translated by Robert Hurley and others. New York: New Press.
9. Dijk, T. A. van. (2008). *Discourse and power*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan.
10. Toffler, Je. (2003). *Metamorfozy vlasti. Znanie, bogatstvo i sila na poroge XXI veka* [Powershift: Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century] / per. s angl.: V. V. Belokoskov i dr.; nauch. red., avt. predisl. P. S. Gurevich. Moskva: AST [in Russian].
11. Lukes, S. (2004). *Power: A radical view*. 2nd ed. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan.
12. Vaal', F. de (2020). *Politika u shimpanze: vlast' i seks u primatov* [Chimpanzee politics: primate power and sex] / per. s angl. D. Kralechkin. 5-e izd. Moskva: Izd. dom Vyssh. shk. jekonomiki [in Russian].
13. Konfisahor, A. G. (2009). *Psihologija politicheskoy vlasti* [The psychology of political power] / S.-Peterb. gos. un-t. Sankt-Peterburg: Izd-vo S.-Peterb. un-ta [in Russian].
14. Dijk, E. van, Dreu, C. K. W. de, & Gross, J. (2020). Power in economic games. *Current Opinion in Psychology*, 33, 100–104. DOI: <https://doi.org/10.1016/J.COPSYC.2019.07.019>.
15. Dowding, K. M. (1991). *Rational choice and political power*. Aldershot, Hants, England; Brookfield, Vt., USA: E. Elgar.
16. Dowding, K. (2012). Why should we care about the definition of power? *Journal of Political Power*, 5(1), 119–135. DOI: <https://doi.org/10.1080/2158379X.2012.661917>.
17. Pansardi, P. (2012). Power to and power over: two distinct concepts of power? *Journal of Political Power*, 5(1), 73–89. DOI: <https://doi.org/10.1080/2158379X.2012.658278>.
18. Ledjaev, V. G. (2001). *Vlast': konceptual'nyj analiz* [Power: a conceptual analysis]. Moskva: ROSSPJeN [in Russian].
19. Burlackij, F. M., & Galkin, A. A. (1985). *Sovremennyj Leviatan: Ocherki politicheskoy sociologii kapitalizma* [Modern Leviathan: Essays on the Political Sociology of Capitalism]. Moskva: Mysl' [in Russian].

20. Boiko, O. (2009). Vykorystannia neirolinhvistychnoho prohramuvannia u politychnii sferi [Use of neurolinguistic programming in the political sphere]. *Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei – Modern Ukrainian politics. Politicians and political scientists about her, Issue 16, 169–176* [in Ukrainian].
21. Levenets, Yu. (Ed.) (2011). *Politychna entsyklopediia* [Political encyclopedia]. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].

Андрушко Владислав Игоревич, аспирант кафедры политологии, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ВЛАСТЬ: АНАЛИЗ ИННОВАЦИОННЫХ ПОДХОДОВ

Проанализированы основные подходы к пониманию власти в целом и политической власти в частности. Особое внимание уделено постмодернистским концепциям власти, призванным найти скрытые характеристики политической власти и на их основе исследовать новые закономерности политико-властных отношений. Синтезируя междисциплинарные научные достижения, поставлена задача прийти к согласию относительно наиболее релевантных определений как «власти» общей, так и «власти политической». Предложены авторские подходы к пониманию «политической власти»: «классический» (отождествляет любую власть с политической), «институциональный» (сосредоточивается на праве и деятельности политических институтов) и «функциональный» (отталкивается от коммуникативной, информационной власти и акцентирует на наиболее неочевидных формах влияния в политике). Также в результате анализа инновационных подходов дано авторское определение «политической власти» как способности А влиять на «картину мира» В для согласования спорных вопросов в связанных с общественным устройством сферах (политической, экономической, культурной, социальной и т. д.).

Ключевые слова: *власть, политическая власть, инновационные подходы, кратология, постмодерн.*

Andrushko Vladyslav Igorovych, Ph. D. student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

POLITICAL POWER: INNOVATIVE APPROACHES

Problem setting. *There is evidence that Political power plays a crucial role in regulating social processes. But it is also a difficult concept to understand and define. That's why this phenomenon has been studied by many researchers using different methods and absolutely different scientific approaches, what has made it an ambiguous term. It causes an actuality of synthesizing the most significant innovative concepts into unite theoretical background.*

Resent research and publication analysis. Previous research has established that Political power is related to Power of law. A number of cross-sectional studies suggest an association between Political power and Public governance, State Power. The issue has been a controversial and much disputed subject within the multidisciplinary field of sociological, culturelogical, psychological and even linguistical researches. As a result, this concept has recently been challenged by postmodernist's studies demonstrating its hidden features. We should notice a big number of scholars, from M. Faucault and P. Bourdieu to S. Lukes and K. Dowding, whose developments in the field of Cratology have led to a renewed interest in political power.

Paper objective. The purpose of this investigation is to explore the innovative approaches to political power understanding and to give own definition of this phenomenon.

Paper main body. The methodological approach taken in this study is a mixed methodology based on qualitative and quantitative, theoretical and empirical studies. The overall structure of the study takes the form of two conditional parts. The first part of this paper examines the innovative approaches to general power understanding. In the section we are proving that power is based on information. The second part also begins by laying out the theoretical dimensions of the research, and looks what is political power at postmodernist's context. In summary, information is seemed to be the most efficient power resource, because it touches each part of people existence.

Conclusions of the research. So, we can confirm that political power is perceived rather as communicative, mental concept than a part of state's institution system. In other words, now it is believed that modern power as kind of social influence is appearing from every part of social life due to its cognitive nature, but at the same time it is almost disappearing as traditional part of government structure. The result of the analysis is also proclaimed by the author's approach to the rationalization of «political power»: «classical» (power and political power are the same), «institutional» (based on the law and the state form of political power) and «functional» (based on the information power that is aimed to political processes. The next result of the article is our political power clarifying. According to the R. Dahl's definition and the V. Ledyayev's classification we define political power as a «A's possibility to construct B's «picture of the world». So, this study seems to be relevant. In conclusion I'd like to say that this topic is perceived as inexhaustible and that theme is still so actual for further multidisciplinary researches.

Keywords: power, political power, innovative approaches, cratology, postmodern.

